

Sprawozdanie stenograficzne

z rozpraw

galicyjskiego Sejmu krajowego.

3. posiedzenie 3. sesji 2. peryodu Sejmu galicyjskiego z dnia 17. września 1869.

Treść. Odczytanie protokołu z poprzedniego posiedzenia, spisu petycji i 7 nowych wniosków. — Pierwsze czytanie przedłożenia rządowego do ustawy o zniesieniu postanowień względem obowiązkowego uczenia się drugiego języka krajowego. — Pierwsze czytanie przedłożenia rządowego do ustawy o ponoszeniu kosztów pertraktacyj, przedsięwziętych w skutek opóźnionego zgłaszania się z prawami, podlegającymi wykupowi lub regulacyi. — Pierwsze czytanie przedłożenia rządowego do ustawy zawierającej postanowienia na wypadek, gdy poseł sejmowy ulegnie kondemnacji sądowej, lub zostaje pod śledztwem karnem. — Pierwsze czytanie przedłożenia rządowego do ustawy, naczynającej urzęda, mające orzekać, o ile przez zamianę gruntów polepszy się stan gospodarstwa. — Pierwsze czytanie budżetu krajowego, — tudzież przedłożenia Wydziału krajowego o kosztach szczepienia ospy i kosztach sanitarnych. — Pierwsze czytanie przedłożenia Wydziału krajowego o regulacyi dodatku na pomieszkanie dla urzędników i sług Wydziału krajowego. — Pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego o ustanowieniu magazyniera przy głównym szpitalu lwowskim. — Uzupełnienie wyboru do komisji petycyjnej. — Wybór komisji szkolnej i budżetowej. — Ukonstytuowanie się komisji petycyjnej. — Porządek dzienny następnego posiedzenia.

Początek posiedzenia o godzinie 10¹/₂.

Obecnych posłów 107.

Przewodniczący: Marszałek krajowy J. O.
książę Leon Sapieha.

Sekretarze: St. hr. Tarnowski, p. Szujski,
x. Barewicz, p. Zborowski.

Ze strony Rządu c. k. radca Namiestnictwa
Pauli.

Marszałek. Ponieważ dostateczna jest liczba panów posłów zebrana, przeto posiedzenie zagajam. P. Sekretarz odczyta protokół wczorajszego posiedzenia.

Sekretarz p. Zborowski (czyta protokół.)

Marszałek. Przeciwno protokółowi nie ma kto co do zarzucenia? (Nikt.) Ponieważ nikt głosu nie żąda, przeto protokół przyjęty.

Sekretarz p. Zborowski (czyta):

Dalszy ciąg petycyj wniesionych do Sejmu do dnia 17. września 1869:

16. Wydział powiat. w Żywcu, przez posła Wolnego, o zmianę statutu organicznego kraj. Rady szkolnej.
17. Męciński Józef, właściciel posiadłości ziemskiej w Przemyślu, przez posła Smolkę, o pożyczkę 600 złr. na zbudowanie lokalu na szkołę pszczelnictwa i o wyznaczenie mu płacy jako nauczycielowi pszczelnictwa i sadownictwa.
18. Wydział powiatowy w Bochni, przez posła Hoszarda, o uchwalenie zmiany §§. 95. i 96. ustawy gminnej.
19. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o przeprowadzenie reformy statutu krajowego Rady szkolnej.
20. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o zaprowadzenie skutecznych środków do przymusu szkolnego.
21. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o zaprowadzenie sądów pokoju.
22. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o uchwalenie zmiany §§. 102. i 108. ustawy gminnej.
23. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o uchwalenie ustawy hipotecznej dla mniejszych posiadłości.
24. Tenże wydział, przez posła Hoszarda, o zmianę ustawy drogowej co do obowiązku utrzymania ważniejszych dróg gminnych.
25. Zwierzchność gminy Strzyżów, przez posła Zbyszewskiego, o podwyższenie dodatku gminnego od słodzonych napojów spirytusowych na r. 1870 na 24 centy od masy.
26. Wydział powiatowy Kraków, przez posła Paszkowskiego, o zmianę ustawy drogowej.
27. Tenże wydział, przez posła Paszkowskiego, o zmianę statutu Rady szkolnej krajowej.
28. Tenże wydział, przez posła Paszkowskiego, o zmianę §. 46. ustawy o reprezentacji powiatowej.
29. Członkowie rad powiatowych, przez posła Smarzewskiego, o reformę ustawy gminnej i reprezentacji powiatowej.
30. Magistrat miasta Lwowa, przez Wydział krajowy, z projektem statutu dla miasta Lwowa.
31. Wydział powiatowy w Pilźnie, przez posła Rutowskiego, o ustawę względem zaprowadzenia gmin zbiorowych.
32. Tenże wydział powiatowy, przez posła Rutowskiego, o uwolnienie korespondencyj wydziałowych od opłaty pocztowej za ich rekomendowanie i za recepty zwrotne.

P. Haller (wśród czytania). Proszę o głos.
Marszałek. P. Haller ma głos.

P. Haller. Między przeczytanymi petycjami znajduje się jedna, która nie może być odesłaną w drodze zwyczajnej do komisji petycyjnej, a to mianowicie petycja miasta Lwowa o nadanie statutu osobnego dla tego miasta. Sprawa ta jest za nadto ważną, aby mogła być odesłaną do komisji petycyjnej, która nie jest ad hoc wybrana. Stawiam wnioski, aby Wys. Sejm wybrał komisję z 9 członków, którejby oddano petycje o statuta i inne wnioski, odnoszące się do ustawy gminnej i do organizacji powiatowej, których między petycjami także jest wiele, zresztą i parę wniosków wypracowanych przez Wydział już jest rozdanych w Izbie. Wszystkie takie wnioski proszę, aby zostały odesłane do tej komisji, która będzie wybraną.

P. Rutowski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Rutowski ma głos.

P. Rutowski. Pomiędzy przeczytanymi petycjami jest petycja wydziału rady powiatowej pilźnieńskiej, dotycząca rewizji ustawy gminnej. Czuję się obowiązany zabrać głos jako członek rady powiatowej pilźnieńskiej, chociaż ja właściwie spowodowałem tę petycję. Oprócz tego wszedł albo wejdzie wkrótce tutaj bardzo ważny memoriał delegatów z rad powiatowych, dotyczący także przeważnie tej kwestyi, więc prosilibym, aby nie był przydzielony komisji petycyjnej, bo tam nie należy, ale jeżeli kto wniosek postawi, aby była osobna komisja do ustawy gminnej wysadzona, żeby do tejże komisji był przydzielony.

Marszałek. Jest wniosek, aby petycję miasta Lwowa o statut osobny nie odesłać do komisji petycyjnej, ale aby wybrać osobną komisję z 9 członków, do którejby się wszystkie przedmioty odesłały, tyczące się ustawy gminnej. Wnio-

sek ten poddaję pod głosowanie. Kto jest za nim, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty. Wyberzemy zatem jutro komisję z 9 członków do spraw gminnych.

Petycja rady powiatowej pilźnieńskiej będzie odesłaną również do tej komisji.

P. Rutowski. Ja więc cofam mój wniosek, zgadzając się na to.

Sekretarz p. Zborowski. Spis petycji już odczytany.

P. Paszkowski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Paszkowski ma głos.

P. Paszkowski. Między odczytanymi petycjami zdaje mi się, że odczytana została, z pewnością bowiem mi wiadomo, że już jest podana do bióra marszałkowskiego, petycja rady powiatowej krakowskiej, w sprawie reformy ustawy gminnej, upraszam więc, aby także do tej komisji odesłana została.

Marszałek. I ta petycja, jako tycząca się spraw gminnych, zostanie odesłana do tej komisji. Teraz następuje sprawozdanie z wyboru wczorajszego do komisji petycyjnej.

Sekretarz p. Zborowski (czyta): Głosujących było 88, absolutna większość 45, wybrani zostali: Samelson 85 głosami, Boczkowski 85, Wyrobek 83, Rogawski 80, Kozłowski 72. Po nich najwięcej głosów otrzymali: x. Naumowicz 43, Czajkowski 40, Koczyński 40, Trzeciecki 37, Pfeiffer 36, x. Dzerowicz 35, Janowski 34, Kosiński 33, Wiszniewski Tadeusz 33, Kowalski 30.

Marszałek. Komisja petycyjna ma się składać z 12 członków, 5 dopiero jest wybranych, brakuje więc jeszcze 7. Po wyczerpaniu porządku dziennego przystąpimy do wyboru uzupełniającego. Jest tu kilka nowych wniosków, które były przy końcu wczorajszego posiedzenia podane do łaski marszałkowskiej, a dziś są już wydrukowane i rozdane. Proszę p. sekretarza odczytać je.

Sekretarz p. Zborowski (czyta):

Wniosek. Wysoki Sejm uchwalić raczy: Zważywszy, że uchwała sejmowa, na poprzedzającej sesji w dniu 24. września r. z. powzięta, a żądająca, aby krajowi naszemu przyznany był samorząd narodowy w zakresie odpowiednim jego po-

trzebom i odrębnym stosunkom, nie odniosła dotychczas pożądanego skutku.

Sejm ponawia tę uchwałę w całości.

We Lwowie, dnia 16. września 1869.

Podp. L. Skrzyński.—Jerzy Czartoryski.—Gołejewski. — Torosiewicz. — Polanowski. — Ed. Dzwonkowski. — A. Sapięha. — Bawewicz. — J. Szujski. — Jabłonowski. — Cywiński. — Hausner.—Bocheński. — Leon Chrzczanowski. — P. Gross. — Agopsowicz. — T. Wiśniewski. — Zbyszewski. — Kabat. — Rogawski. — Krzeczunowicz. — O. Pietruski. — Czerkawski. — Dr. Hönigsman. — Czaykowski. — Horodyski.

Marszałek. Ten wniosek jest dostatecznie poparty i przyjdzie na jednym z najbliższych posiedzeń do pierwszego czytania.

Sekretarz p. Zborowski (czyta):

Wysoki Sejm raczy uchwalić następującą ustawę:

Ustawa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, zmieniająca §§. 4. i 6. statutu krajowego.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam, co następuje:

Art. I. Postanowienia §. 4. statutu krajowego z d. 26. lutego 1861 znoszą się.

W ich miejsce wchodzi w moc obowiązującą postanowienia artykułu następującego.

Art. II. Sejm krajowy wybiera z grona swojego Marszałka krajowego na cały peryod sejmowy i dwóch jego zastępców na czas jednej sesji sejmowej.

Art. III. Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie z dniem jej ogłoszenia.

Podp. Niezabitowski, J. Czartoryski, Leon Chrzczanowski, Rogawski, Sawczyński, Zyblikiewicz, Fihauer, Szumańczowski, Boczkowski, Krzeczunowicz, Leszek Dunin Borkowski, Hubicki, Tyszkowski, Mier. Badeni, Dr. Hönigsman, Hausner.

Wniosek. Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Ma być wybrana komisja podatkowa, złożona z 7 członków.

2. Tej komisji poleca się zbadać ustawę państwową z d. 24. maja 1869 o regulacji podatku gruntowego pod względem jej oddziaływania na kraj nasz i na prawa, Sejmowi z mocy §. 24.

statutu krajowego służące, i przedłożyć Sejmowi stosowne wnioski, odnoszące się do podatku z gruntów i budynków.

Podp. Krzczunowicz, Leszek Dunin Borkowski, X. Stępek, J. Czartoryski, Hubicki, Rogawski, Tyszkowski, Mier, Fihauser, Zyblikiewicz, Hausner, Sawczyński, Szumańczowski, Boczkowski, Niezabitowski, Hönigsmann, Gross.

Wniosek. Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Zważywszy, że uchwalone na posiedzeniach sejmowych z dnia 2. i 4. września 1868 ustawy o używaniu języków w c. k. urzędach administracyjnych, skarbowych i w c. k. sądach nie otrzymały najwyższej sankcyi, stanowi się komisya osobna z 5 członków złożona dla zbadania stanu tej sprawy i przedłożenia Sejmowi stosownych wniosków.

Podp. Krzczunowicz, Henryk Wodzicki, Jerzy Czartoryski, Mier, Chrzanowski, Rogawski, Badeni, Fihauser, Szumańczowski, Hausner, Sawczyński, Boczkowski, Niezabitowski, Gross, Hönigsmann.

Wysoki Sejm raczy uchwalić następującą ustawę:

Ustawa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, zawierająca dodatek do statutu krajowego względem nietykalności i nieodpowiedzialności posłów na Sejm galicyjski.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam jako dodatek do statutu krajowego, co następuje:

Art. I. Członek Sejmu krajowego nie może być nigdy pociągany do odpowiedzialności za głosowanie, odbyte w wykonaniu powołania swojego; za zdania zaś w wykonaniu tego powołania wypowiedziane odpowiedzialnym jest tylko Sejmowi.

Członek Sejmu nie może być w czasie trwania sesyi bez zezwolenia Sejmu uwięzionym lub ściganym, z wyjątkiem przypadku ujęcia na gorącym uczynku.

Nawet w przypadku ujęcia na gorącym uczynku winien sąd uwiadomić natychmiast Marszałka krajowego o dokonaniem uwięzienia.

Jeżeli Sejm zażąda, musi uwięzienie ustać, lub ściganie na cały czas sesyi być odroczone.

Uwięzienie lub śledztwo przed rozpoczęciem sesyi przeciw członkowi Sejmu zarządzone ma ustać na cały czas sesyi, jeżeli Sejm tego zażąda.

Podp. Krzczunowicz. — Fihauser. — L. Chrzanowski. — Leszek Dunin Borkowski. — Hubicki. Tyszkowski. — Szumańczowski. — Zyblikiewicz. Hausner. — Z. Sawczyński. — Mier. — Gross. Niezabitowski. — Rogawski. — J. Czartoryski. Dr. Hönigsmann. — Boczkowski.

Wysoki Sejm raczy uchwalić następujące dwie ustawy:

A. Ustawa z dn. . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, zmieniająca §. 3. statutu krajowego z d. 26. lutego 1861.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam, co następuje:

Art. I. Postanowienia §. 3. statutu krajowego z d. 20. lutego 1861 i ustawy z d. 20. września 1866, zawierającej dodatek do §. 3. statutu krajowego (dz. ust. i rozp. kraj. nr. 22.) znoszą się.

§. 3. statutu krajowego ma brzmieć, jak następuje: Sejm krajowy składa się ze stu sześćdziesięciu trzech członków, mianowicie:

- a) z trzech arcybiskupów lwowskich, biskupa krakowskiego, dwóch biskupów przemyskich, biskupa tarnowskiego i biskupa stanisławowskiego, a względnie aż do jego instalacyi z gr. kat. sufragana lwowskiego; w razie wakującej stolicy arcybiskupiej lub biskupiej, administrator dyecezyi jest członkiem Sejmu krajowego;
- b) z rektorów uniwersytetów krakowskiego i lwowskiego;
- c) ze stu pięćdziesięciu trzech posłów wybranych, a to:

I. z czterdziestu czterech posłów z klasy wielkich posiadaczy gruntowych;

II. z trzydziestu pięciu posłów miast, w ustawie wyborczej wymienionych, i izb handlowych i przemysłowych;

III. z siedmdziesięciu czterech posłów reszty gmin Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Art. II. Ustawa niniejsza wchodzi w moc obowiązującą od pierwszych po jej ogłoszeniu powszechnych wyborów do Sejmu.

B. Ustawa z dn. . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, zmieniająca §§. 2. i 3. sejmowej ordynacyi wyborczej z dn. 26. lutego 1861.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam, co następuje:

I. Postanowienia §§. 2. i 3. sejmowej ordynacyi wyborczej z d. 26. lutego 1861 znoszą się w ich obecnej osnowie, i mają brzmieć, jak następuje:

§. 2. Dla wyboru posłów z miast tworzą miasta:

a) Lwów, b) Kraków, c) Przemyśl, d) Stanisławów, e) Tarnopol, f) Brody, g) Jarosław, h) Drohobycz, i) Biała, k) Nowy Sącz, l) Tarnów, m) Rzeszów, n) Sambor, o) Stryj, p) Kołomyja, q) Śniatyn, r) Tyśmienica, s) Buczacz, t) Brzeżany, u) Złoczów, w) Gródek, x) Bochnia, każde jeden okręg wyborczy i są oraz miejscami wyborów.

§. 3. Lwów wybiera siedmiu, Kraków pięciu posłów, a każde z innych w §. 2. wymienionych miast po jednym.

Wszyscy do wyboru uprawnieni każdego miasta tworzą jedno ciało wyborcze.

II. Ustawa niniejsza wchodzi w moc obowiązującą od pierwszych po jej ogłoszeniu powszechnych wyborów do Sejmu.

Podp. Krzeczunowicz, wnioskodawca.

Niezabitowski. Leszek Dunin Borkowski. Mier. Hubicki. Tyszkowski. Dr. Hönigsmann. Boczkowski. Golejewski. Agopsowicz. Zbyszewski. Kabat. J. Czartoryski. Rogawski. Fihauser. L. Sawczyński.

Wniosek. Zważywszy, że miasto Jarosław od kilku lat domaga się osobnego statutu;

zważywszy, że odnośne wnioski poprzednio stawiane tylko z powodu krótkiego trwania sesyi sejmowej nie przysły pod obradę; Sejm raczy uchwalić: Nadaje się miastu Jarosławiu osobny statut.

Podp. Jerzy Czartoryski, wnioskodawca.

L. Skrzyński. Zygmunt Sawczyński. X. Barwicz. Włodzimierz Niezabitowski. Fr. Hozard. Czerkawski. P. Gross. Pietruski. Badeni. C. Haller.

Boczkowski. T. Wodzicki. Włodz. Łoś. Dr. Hönigsmann. Józef Szujki.

Marszałek. Ostatni wniosek, dopiero dziś wniesiony, wydrukuje się i rozda w Sejmie do dalszego traktowania.

P. ks. Czartoryski Jerzy. Proszę o głos.

Marszałek. Ks. Czartoryski ma głos.

P. ks. Czartoryski. Wnoszę, aby była wybrana osobna komisya z 5 członków w ogóle dla statutów miejskich.

Marszałek. Wniosek ten jest zbyt techniczny, gdyż uchwalono już wybór takiej osobnej komisyi, i to z 9 członków, do której odesłane będą także wnioski do zmian ustawy gminnej i wnioski dotyczące statutów miejskich.

Teraz upraszam tych pp. posłów, których wybór dnia wczorajszego za ważny uznany został, by zechcieli złożyć na moje ręce przepisane przyrzeczenie; są to posłowie: Włochowicz, x. Krzyżanowski, x. Halka i Tadeusz Wiszniewski.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta rotę przyrzeczenia, poczem wymienieni posłowie składają takowe na ręce ks. Marszałka).

Marszałek. Przechodzimy do porządku dziennego. Na pierwszym miejscu stoi pierwsze czytanie wniosku rządowego o zniesieniu postanowień ustanawiających obowiązek uczenia się drugiego języka krajowego.

Sekretarz hr. Tarnowski (czyta):

Przedłożenie rządowe. Ustawa z dnia . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o zniesieniu postanowień ustawy z d. 22. czerwca 1867 o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, ustanawiających obowiązek uczenia się drugiego języka krajowego.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam w wykonaniu art. 19. ustawy zasadniczej z dnia 21. grudnia 1867 r. dla Królestw i krajów reprezentowanych w Radzie Państwa, o prawach obywateli Państwa w ogólności, co następuje:

Art. I. Postanowienie artykułu III. ustawy z d. 22. czerwca 1867 o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, stano-

wiące — że w każdej szkole ludowej, w której część młodzieży uczęszczającej używa polskiego, część zaś języka ruskiego, język, który nie jest wykładowym, będzie obowiązkowym przedmiotem nauki — niniejszem znosi się.

Art. II. Wykonanie tej ustawy polecam Memu Ministrowi wyznań i oświecenia.

P. Sawczyński. Proszę o głos.

P. Ławrowski. Proszu o hołos!

Marszałek. Ponieważ p. Ławrowski jeszcze pierwiej mnie prosił o głos, więc ma głos nasamprzód.

P. Ławrowski. Zdawałoby się, że ten przedmiot należy do komisji edukacyjnej, odnakoż po głubszym zastanowieniu przychodzu do toho pereswidenia, szczo ten przedmiot je tak welykoj donosłoty, i szczo hde inde a ne w komisji edukacyjnej obhoworenyj i zasadnyczo riszenyj byty dołžen. Jak z nypysu wydžu, ide o zastosowanie ciłoj ustawy szkolnoj do §. 19. ustawy konstytucyjnoj. Taja ustawa, a włastywo ten §. 19., normuje odnoszenija narodni takich krajij, hde sut dwi narodnasty.

Moi hospodynowe! Dołhyj czas bułyśmo w rozlycznych nieporozumliniach z soboj, sterałyśmo się tu w Sojmi i po za Sojmom (brawo), czas powynenby wze nastupyty, aby toje steranie się uže raz (głosne brawo) ustało, abyśmo się w kwestyach krajowych ne dilyły, abyśmo w spokoju żyły i rozwywaty się mohły (brawo). Ne ide tu o artykuł III, ide o peresmotrciłoj ustawy edukacyjnoj i wsiakich inszych ustaw, regulujuszczych wzaimnyji odnoszenija oboch narodnostej. Dłatoho zwertaju się do toho, że ten przedmiot jest duze ważnyj, i robju przedłożenie, aby wybraty komisju z 9 członow i żeby odsyłaty do toji komisji netylko ten przedmiot, ale i wsi predmeta, kotoryi odnosiat się do uporjadkowania i wzaimnoho porozumienia naszoho.

Marszałek. Posel Sawczyński ma głos.

P. Sawczyński. Ja mając wzgląd na to, że ustawa o języku wypracowana była przez komisję edukacyjną, chciałem ten wniosek postawić, aby tam odesłano i to przedłożenie rządowe. Jednakże, jeżeli p. Ławrowski, z uwagi na tak ważną sprawę, i dla tak ważnych względów, którym ja z całego serca przyklaskuję i na to się zgadzam, że raz powynny ustać te rosterki pomiędzy nami,

żąda wyboru innej komisji; natenczas ja od mego zamiaru odstepuję i zgadzam się z wnioskiem p. Ławrowskiego (brawo).

P. Naumowicz. Proszu o hołos!

Marszałek. Co do formalnego traktowania p. Naumowicz ma głos.

P. Naumowicz. Ja wże maju ne bohato dodaty; żadawbym tilko, aby taja komisja nazywała się konstytucyjno narodnaja. Z tych przyczyn, kotoryi wze skazał p. Ławrowskij, żełalbym, aby ne tilko ten przedmiot, ale i wsi predmety, kotoryi do interesiw narodnasty się widoosiat, tam do toji komisji widysyłanyi i tam piśła sprawedlywosty rozsmotrenyi i do uchwały Wysokoj Pałaty predkładani buły. Ja sobłaszažu się ciłkom z wnesenjem p. Ławrowskoho.

Panowe! wże 20 lit minaje, jak konstytucyjnom żytjem żyjemo. Wy hospodynowe ne zabuwajte, szczo i wasz narid, narid polskij, przychodyt do bilszych praw i szczo raz buły wze czas, aby i my do łuczszoho sostojanja przysły...

Marszałek. Muszę przerwać szan. posłowi, który miał zabrać głos tylko do formalnego traktowania, a tymczasem przekracza granice takowego.

P. Naumowicz. Ja tilko do formalnoho traktowania żełalbym, aby taja komisja nazywała się konstytucyjno-narodnaja.

Marszałek. Czy nikt więcej głosu nie żąda? (Nikt). Przystąpimy tedy do głosowania. Jest wniosek p. Ławrowskiego, aby dla rozbiuru tej sprawy, jak i do innych, któreby miały z nią związek, wybrana została komisja z 9 członków złożona. Kto się z tym wnioskiem zgadza, zechce wstać. (Większość.) Wniosek przyjęty. Drugi wniosek jest p. Naumowicza, aby ta komisja nazywała się konstytucyjno-narodową.

P. Zyblikiewicz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Zyblikiewicz ma głos.

P. Zyblikiewicz. Przecłwko tej nazwie nie mam nic, jednakże wotować nad nią nie możemy, gdyż boję się ztąd na przyszłość szkodliwego precedensu, i nie chciałem, ażeby przez to utworzyło się w Izbie jakieś osobne bióro lub urząd, podczas gdy wszystkie komisje są przecież sobie równe. Dłatego sprzeciwiłbym się uchwaleniu postawionego wniosku x. Naumowicza.

P. Naumowicz. Ja cofaju moje wnesenije.

Marszałek. P. Naumowicz cofa swój wniosek, więc wypadnie nam wybrać tylko osobną komisję z 9 członków.

Sekretarz Tarnowski (czyta):

Przedłożenie rządowe. Ustawa z dnia . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o ponoszeniu kosztów pertraktacyj, przedsięwziętych w skutek opóźnionego zgłoszenia się z prawami, według §. 6. patentu z d. 5. lipca 1853, podlegającemi z urzędu wykupowi lub regulacyi.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, zmieniając §. 42. patentu z d. 5. lipca 1853 (dz. pr. p. nr. 130.):

Wszelkie prawa, według §. 6. patentu z d. 5. lipca 1853, podlegające z urzędu wykupowi lub regulacyi, z którymi dotychczas nie zgłoszono się, mają być podane do wiadomości c. k. Namiestnictwa we Lwowie, jako komisji krajowej do wykupu i regulacyi ciężarów gruntowych, do końca czerwca 1870.

Nastąpi zaś zgłoszenie się z temi prawami, lub rozszczenie sobie takowych dopiero po upływie powyższego terminu, to strony uznane winnymi ponosić mają koszta z powodu zarządzonej pertraktacyi, o czem będą orzekać władze powołane do przeprowadzenia wyżprzyczonego patentu.

Polecam Memu Ministrowi spraw wewnątrznych wykonanie tej ustawy.

P. Zyblikiewicz. Czy wolno przerwać?

Marszałek. Proszę.

P. Zyblikiewicz. Ja wnoszę, aby nie czytać przedłożeń rządowych do ustaw, bo Rząd ma tu pierwszy głos, a jeżeli reprezentant Rządu nie zabiera głosu, więc nie mamy potrzeby w całości je czytać. Wnoszę zatem, ażeby tylko przeczytać tytuł i wprost przystąpić do formalnego traktowania.

Marszałek. Kto się z tym wnioskiem zgadza, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty. Czy żąda kto głosu co do formalnego traktowania?

P. Tyszkowski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Tyszkowski ma głos.

P. Tyszkowski. Wnoszę, ażeby ten przedmiot odesłać do komisji administracyjnej z 9 członków wybrać się mającej.

Marszałek. Kto się z tym wnioskiem zgadza, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty. Będzie tedy wybrana komisja administracyjna.

Sekretarz Tarnowski (czyta tytuł następującego projektu):

Przedłożenie rządowe. Ustawa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia na wypadek, że poseł sejmowy ulegnie kondemnacie sądowej, lub zostaje pod śledztwem karnem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1. Poseł sejmowy, który za czyn karygodny ulegnie kondemnacie, pociągającej za sobą według ustaw utratę prawa wyboru i obieralności do Sejmu, traci tem samem i prawo uczestniczenia w Sejmie.

Podczas śledztwa karnego nie może on wykonywać funkcji członka sejmowego, jeżeli Sejm w myśl ustawy z d. 3. października 1861, dz. pr. p. nr. 98., nie zażąda odroczenia śledztwa i zdjęcia aresztu, jeśli takowy zarządzonym został.

§. 2. Niniejsza ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

P. Gniewosz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Gniewosz ma głos.

P. Gniewosz. Ja wnoszę, żeby to przedłożenie także odesłać do komisji administracyjnej.

P. Grocholski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Grocholski ma głos.

P. Grocholski. To przedłożenie zdaje mi się bardziej odnosić się do ustroju konstytucyjnego, i gdybyśmy przeto odesłali ten wniosek do komisji administracyjnej, pogrzebalibyśmy go przed rozbiorem. Wnoszę przeto, ażeby odesłać go do komisji konstytucyjnej, która będzie wybrana z 9 członków, albowiem zdaje mi się, że są wnioski, które już z natury rzeczy do tej komisji odesłane będą, jakoto wniosek p. Zyblikiewicza, p. Chrzastowskiego i Krzeczunowicza. Potrzeba ukonstytuowania takiej komisji nie da się więc zaprzeczyć.

P. Gniewosz. Ja cofam mój wniosek.

P. Zyblikiewicz. Ja się zgadzam z wnioskiem p. Grocholskiego.

Marszałek. Wniosek p. Gniewosza jest cofnięty. Czy nikt głosu nie żąda? (Nikt). A zatem jeden jest tylko wniosek, aby wybrać komisję konstytucyjną z 9 członków złożoną. Kto się z tem zgadza, zechce rękę podnieść. (Większość.) Przyjęty.

Sekretarz hr. Tarnowski (czyta tytuł następnego projektu):

„Przedłożenie rządowe. Ustawa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, oznaczająca w zastosowaniu ustawy z dnia 6. lutego 1869, dz. pr. p. nr. 18., urzęda, mające orzekać, o ile przez zamianę gruntów polepszy się stan gospodarstwa.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

§. 1. Gdyby ktoś w myśl §. 9. ustawy z dn. 6. lutego 1869, dz. u. p. nr. 18., twierdził, że przez zamianę gruntów, przeznaczonych na uprawę gospodarską, da się osiągnąć korzystniejszy użytek posiadłości osób mieniających, to jest polityczna władza powiatowa (w gminach mających statut, urząd gminny), w której obrębie leży ekonomicznie polepszyć się mająca posiadłość, powołana zbadać i orzec, czy ta zamiana gruntów posłuży do polepszenia gospodarowania (§. 10. druga alinea przytoczonej ustawy państwowej).

Gdyby pojedyncze części takiej posiadłości znajdowały się w dwóch lub kilku politycznych powiatach, to ma przysługiwać to urzędowanie tej politycznej władzy powiatowej, w której obrębie gospodarskie zabudowania, a w braku tychże, główna część posiadłości się znajdują.

§. 2. Orzeczenie według §. 1. może być żądaniem od każdej ze stron pragnących zamiany.

Strona powinna w podaniu oznaczyć dokładnie przedmiot zamierzonej zamiany, i przytem te dokumenta przytoczyć lub załączyć, które polepszenie stanu gospodarstwa wykazać mają.

Jeźliby ze względu na położenie posiadłości, które mają być zamieniane, były dwie lub więcej władz politycznych powołaniami, to może być podanie wniesione albo osobno do każdej, albo według woli strony tylko do jednej z nich. W tym ostatnim razie powinna władza, do której podanie wniesione, po wydanem orzeczeniu cały akt pertraktacyjny udzielić drugiej powołanej władzy do urzędowania.

§. 3. Władza polityczna ma okoliczności i fakta wywierające stanowczy wpływ na ocenienie i orzeczenie, z urzędu roztrząsnąć, i w miarę potrzeby dla wyjaśnienia rzeczy przedsięwziąć rozpoznanie, i zasiągnąć zdania rzeczoznawców w obecności stron.

Przed orzeczeniem należy, udzielając aktów ukończonej pertraktacji Wydziałowi powiatowemu, zasiągnąć jego o tem zdania, wyjąwszy gdyby posiadłość ta leżała w gminie wyłączonej ze związku powiatowego.

§. 4. Tylko stronom, które przedsiębrać chcą zamianę, przysługiwać odwołanie się od orzeczenia władzy powiatowej w przeciągu czternastu dni do Namiestnictwa, a to ma rzecz w porozumieniu z Wydziałem krajowym rozstrzygnąć.

Gdyby porozumienie się między Namiestnictwem a Wydziałem krajowym do skutku nie przyszło, to należy rekurs odrzucić.

§. 5. Gdyby w wypadku, przewidzianym w powyższym paragrafie oświadczył się Wydział krajowy, że zachodzą widoki polepszenia gospodarstwa, to należy przytoczyć tę okoliczność między powodami decyzji odmownej, i w tym tylko razie dopuszcza się przeciw decyzji drugiej instancji w przeciągu czterech tygodni odwołanie się do Ministerjum rolnictwa.

§. 6. Wykonanie tej ustawy polecam Ministrom spraw wewnętrznych i rolnictwa.“

P. Zyblikiewicz. Wnoszę, aby odesłać to przedłożenie do komisji administracyjnej.

Marszałek. Kto jest za odesłaniem do komisji administracyjnej, zechce wstać. (Większość). Będzie tam odesłany. Teraz następuje pierwsze czytanie budżetu krajowego. (Patrz ale gat osobny IV.). Referentem jest p. Krański.

P. Zyblikiewicz. Ośmielam się postawić wniosek, aby obrać komisję budżetową z dziewięciu członków i ten akt jej przydzielić.

Marszałek. Wczoraj był już postawiony wniosek do przedsięwzięcia wyboru komisji budżetowej.

P. Zyblikiewicz. Wniosek taki nie był jeszcze postawiony; uchwalono tylko sprawozdanie z czynności Wydziału krajowego odesłać do komisji budżetowej, ewentualnie wybrać się mającej.

Komisya petycyjna już się ukonstytuowała. Przewodniczącym jest obrany poseł Boczkowski, sekretarzem poseł Wyrobek. Teraz zacznie się czytanie listy imiennej. (Głosy: Do jakiej komisji?) Do komisji budżetowej.

Sekretarz p. Tarnowski (odczytuje listę imienną posłów, posłowie oddają kartki, po oddaniu kartek).

Marszałek. O skutku skrutynium może być jutro zdana sprawa, a ponieważ porządek dzienny jest wyczerpany, więc zamknę posiedzenie. Porządek dzienny na jutrzejsze posiedzenie jest następujący:

Sekretarz p. Tarnowski (czyta):

1. Pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego, o zmianie ustawy gminnej, ustawy o reprezentacji powiatowej i t. d.

2. Pierwsze czytanie wniosku p. Krzeczunowicza do ustawy zmieniającej §. 3. statutu krajowego i §§. 2. i 3. sejmowej ordynacji wyborczej.

3. Pierwsze czytanie wniosku p. Krzeczunowicza do ustawy zmieniającej §§. 4. i 6. statutu krajowego.

4. Pierwsze czytanie wniosku p. Krzeczunowicza do ustawy o nietykalności i nienaruszalności posłów.

5. Pierwsze czytanie wniosku p. Krzeczunowicza o zbadanie stanu sprawy co do używania języka w urzędach administracyjnych, skarbowych i c. k. sądach.

6. Pierwsze czytanie wniosku p. Krzeczunowicza względem zbadania ustawy o regulacji podatku gruntowego.

7. Wybór komisji dla reform w ustawie gminnej i dla statutów miejskich z 9 członków.

8. Wybór komisji konstytucyjnej z 9 członków.

9. Wybór komisji administracyjnej z 9 członków.

10. Wybór komisji dla spraw wzajemnego stosunku obu narodowości z 9 członków.

11. Wybór komisji propinacyjnej.

P. Zyblikiewicz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Zyblikiewicz ma głos.

P. Zyblikiewicz. Jabym prosił, ażeby z jutrzejszego porządku dziennego mój wniosek został zwolniony, a to z powodu, że dla wypadku zaśniętego, jutro żadną miarą na posiedzeniu być nie mogę.

Marszałek. Więc ten przedmiot się wykreśli z porządku dziennego.

P. Chrzanowski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Chrzanowski ma głos.

P. Chrzanowski. Ponieważ mój wniosek tego samego przedmiotu dotyczy, więc proszę, ażeby także był odłożony.

Marszałek. Więc te obydwie wnioski będą na później odłożone. Jutro spodziewam się, że będzie już wydrukowane i zostanie rozdane sprawozdanie Wydziału krajowego o prawie propinacyjnym. Projekt ten jest bardzo ważny i podług formalności powinno nastąpić pierwsze czytanie; mogłoby zatem jutro odbyć się pierwsze czytanie, a później nastąpiłby wybór propinacyjnej komisji (Głosy: Tak jest, prosimy!), a ponieważ wiele głosów żąda, ażeby komisja była już jutro wybrana, więc może ten przedmiot naznaczyć także na jutrzejszy porządek dzienny. (Głosy: Tak, tak; prosimy). Jutro będzie także wybór komisji propinacyjnej, a że wybory jutrzejsze zabierają nam dużo czasu, więc początek posiedzenia zapowiadam na 10. godzinę zrana.

Koniec posiedzenia o godzinie $\frac{3}{4}$ 1 z południa.

III. V.

Marszałek. Kto się zgadza, aby budżet odesłać do komisji budżetowej, zechce rękę podnieść. (Większość.) Jest przyjęty. Następuje z porządku dziennego pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego o kosztach szczepienia ospy i kosztach sanitarnych (Patrz allegat osobny V.).

P. Zybkiewicz. Proponuję, aby wniosek ten przydzielić także komisji budżetowej.

Marszałek. Czy nikt więcej głosu nie żąda? (Nikt.) Kto jest za tem, aby przydzielić komisji budżetowej, zechce rękę podnieść. (Większość.) Następuje pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego o dodatkach na pomieszczenie dla urzędników i służb Wydziału krajowego (Patrz allegat VI. osobny.).

P. Zybkiewicz. Z natury rzeczy należy ten przedmiot także do budżetu.

Marszałek. Kto jest za tem, ażeby ten wniosek przydzielić komisji budżetowej, zechce rękę podnieść. (Większość.) Przyjęto. Dalej następuje pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego o ustanowieniu magazyniera przy głównym szpitalu Lwowskim.

P. Krański. Wszystko w tym przedmiocie należy odesłać do komisji budżetowej.

Marszałek. Kto jest za tem, aby ten wniosek odesłać do komisji budżetowej, zechce rękę podnieść. (Większość.) Przyjęto. Przystąpimy teraz do uzupełnienia wyboru komisji petycyjnej, do której brakuje jeszcze siedmiu członków, a następnie do wyboru komisji szkolnej z dziewięciu członków i komisji budżetowej także z dziewięciu członków. Najpierw będziemy głosować na siedmiu członków komisji petycyjnej. Zapraszam na skrutatorów tych samych panów, którzy wczoraj przy skrutynium czynnymi byli, t. j. Boczkowskiego, Tyszkowskiego, Hausnera, Szeliskiego, Koczyndyka, x. Guszałewicza, ks. Czartoryskiego, Wolnego i Kocka. Przerwę posiedzenie, ażeby dać czas do porozumienia się. (Głosy. Przerwać.) Posiedzenie zawieszono.

(Po 10. minutowej przerwie.) Proszę p. sekretarza czytać spis posłów.

Sekretarz x. Bawicz (czyta spis posłów; głosują).

Marszałek (po głosowaniu). Teraz przystąpimy do wyboru komisji szkolnej z dziewięciu członków. Panowie zechcecie się naradzić, ażeby

była zgodność głosów. Tymczasem przerwę posiedzenie, aż skończą swoją pracę panowie skrutatorowie.

Sekretarz Zborowski (po przerwie). Rezultat wyboru do komisji petycyjnej: Głosujących było 102, absolutna większość 52. Otrzymali pp. Czajkowski 98, Koczyński 97, Naumowicz 95, Trzeciecki 92, Dzerowicz 91, Pfeiffer 89, Kosiński 82.

Marszałek. Ci panowie tedy są obrani. Teraz przystąpimy do wyboru komisji edukacyjnej. Na skrutatorów zapraszam pp. Golejewskiego, Ditricha, Dzwonkowskiego, Janowskiego, x. Krzyżanowskiego, Morgensterna, Rogawskiego, Wolnego, Naumowicza i Zbyszewskiego.

Sekretarz Tarnowski (odczytuje spis imienny posłów. Głosują.).

Marszałek (po głosowaniu). Zapraszam tych panów, którzy wybrani zostali do komisji petycyjnej, aby się zebrali i ukonstytuowali.

P. Bałeni. Proszę ks. Marszałka o głos.

P. Zybkiewicz. Posiedzenie jest zawieszono.

Marszałek. Przerwę posiedzenie aż do ogłoszenia rezultatu wyborów do komisji edukacyjnej.

(Po dłuższej przerwie.)

Sprawozdanie z wyborów do komisji edukacyjnej przeczyta poseł Zbyszewski.

P. Zbyszewski. Udział brało w głosowaniu 107 posłów, dwie kartki było nieważnych, jedna próżna, a druga do komisji budżetowej; absolutną większość stanowiło 54 głosów. Z tych otrzymali: pp. hr. Tarnowski St. 102, Majer 101, Czerkawski 101, Gross 99, Szujski 99, Janowski 98, Potocki Adam 85, Sawczyński 71, Polański 59. Więc wszyscy dziewięciu członków otrzymali absolutną większość głosów.

(Głosy. Brawo.)

Marszałek. Przystąpimy teraz do wyboru komisji budżetowej z dziewięciu członków złożonej. Na skrutatorów zapraszam pp.: Bazylewicz, Agopowicz, ks. Sanguszkę, Torosiewicz, x. Krasickiego, (Głosy: Nie ma go.) Trzecieckiego, Halkę, Wiśniewskiego Tadeusza i Rutowskiego; a ponieważ nie ma x. Krasickiego, więc zechce go zastąpić x. Guszałewicz.

III. VI.